

פריז:

בין בוביני לאופרה

על תחרות המחול הבינלאומית "הבאניולה" ומופעי המחול של אוהד נהרין ומץ אק

של משמעות המחול על הבמה.

הלהקה הזוכה בתחרות של השנה הפכה את הבדיקה הזאת ליצירה משמעותית. רובין אורלין [Orlin], יוצרת לבנה מדרום-אפריקה, התמודדה עם הסוגיה של הופעת מחול "דרום-אפריקנית" המגלמת בתוכה את הסוגיות הקשות של הרב-תרבותיות. הגוף האפריקני, בהכללה גסה, נושא על גבו מסרים שונים וסותרים, ייצוגים מגוונים, דימויים ודעות קדומות. הוא "הפרא האציל" הנע בתמימות וביופי חייתי, הוא גם מבוזה ומושפל, והוא גם למד לרקוד, משום שהוא כל כך מוכשר, באולפנים של מחול באירופה. המחול האפריקני המסורתי - שצולם ותועד עד שהמקור עצמו הפך לדל וחסר צבע מול האנתרופולוגיה המנכסת של סקרנות ומציצנות - ברגע שהוכנס למרכאות והועלה על הבמה, הפך למעין קיטש לתיירים, מסוג המחולות שמראים בארצות אקזוטיות בכרטיס אחד עם ארוחת ערב. הרקדנים שלמדו טכניקות מערביות נעשו רקדנים מרהיבים אבל גם איבדו את שפת הגוף האמיתית שלהם. דוגמא של רקדנים "בלתי מאולפים" בנוסח האירופי אפשר היה לראות ביצירה של ברנרדו מונטה [Montet] בפסטיבל מונפלייה לפני כמה שנים, כאשר שיתף רקדנים אפריקנים ביצירתו, אבל ריקודם היה שונה מריקודו בתפיסת הקצב, החלל, המשכים. הגופניות עצמה היתה בשפה אחרת. דוגמה הפוכה היא יצירה נוספת מדרום-אפריקה, שהוצגה בתחרות "הבאניולה" הנוכחית והיה בה משום התגלמות של הפרדוקס התרבותי. גיאנט

בתחרות הקודמת לפני שנתיים היה לי העונג לעבוד לצדה של לרינה ניקלאס ולראות להקות מחול ברחבי העולם. כאשר פוגשים את האמנים בארצותיהם, כאשר רואים את הקושי העצום שבתוכו הם יוצרים (ברוב המדינות התמיכה במחול קטנה עוד יותר מאשר אצלנו), הערכת היצירה נעשית יחסית יותר, ההקשר החברתי מקבל משקל נוסף והצורך בתמיכה מקבל משמעות החורגת מעולם המחול בלבד. להקה המצליחה ליצור מחול עכשווי ואלטרנטיבי בקרואטיה או בארגנטינה הופכת אמירה אישית לפריצת דרך בעלת משמעות פוליטית. עם זאת, כאשר הלהקות מגיעות לפריז, הקהל האנץ מגיב אליהן כמו לכל יצירה אמנותית, בתוספת המסורתית של הסקרנות הצרפתית והפתיחות (האינטלקטואלית לפחות) כלפי הזר. תמונת המחול, כפי שהיא מצטיירת מן "הבאניולה", אינה משמחת במיוחד. יש תחושה של חוסר התקדמות, כאילו כבר שנים לא התחוללה איזו פריצת דרך משמעותית. אבל אולי הדרישה לפריצות דרך בלתי פוסקות מלמדת על החמדנות וחוסר הסבלנות שלנו יותר מאשר על צורך אמיתי במחול עצמו. אם יש שינוי מובהק, הוא מתרחש לא כל כך בעולם התנועתי עצמו כמו ביחס של האמנים למושגים הבסיסיים - "מופע", "במה", "שלם". יש ללא ספק בדיקה מחודשת

ת הימים הראשונים בפריז עשיתי בנסיעות מטרו ארוכות אל "הבאניולה" בסן-סט. דניס, אל אולם בוביני, שם התארחו הקבוצות הנבחרות של "המפגשים הכוריאוגרפיים", השם המעודן שנותנים הצרפתים לתחרות המחול הבינלאומית. הדרך כולה היא פריז של מטה, וכאשר יוצאים מתחנת המטרו האחרונה של הקו, ששמה פאבלו פיקאסו, ומתחילים ללכת אל האולם, פריז שאנו מכירים נעלמת והשיכונים הגדולים שביניהם נמצא אולם בוביני יכולים להיות בכל מקום שהוא. את הימים האחרונים בפריז עשיתי בסביבת האופרה, "אופרה גארניה" המפוארת, שכל פארה החיצון על פסליו וקשתותיו לכוד עתה בלוחות עץ המסתירים את השיפוצים, לוחות עץ פשוטים וגסים, שבהם חיתוך מרובע המסמן את הכניסה, ודרכו נדחקים התיירים במעבר צר הנפתח לפתע לרווחה גדולה. שם הם מוצאים עצמם מגומדים נוכח החלל הענק שכולו זהב ועיטורי ברונזה, פסלים ושיש ונברשות זוהרות ואפולונית של כיפות המובילות אל כיפות קאפלות נוספות. "הבאניולה" היא תחרות מחול, שביסודה השקפה חברתית מובהקת. שלא כמו ברוב מפעלי התרבות הצרפתיים, האחראים להפצת תרבות צרפת בעולם, תחרות זו תומכת ביוצרים צעירים ברחבי העולם ומעודדת אותם לארגן פלטפורמות של מחול להצגת עבודותיהם. נציגי התחרות באים לארצות שונות ובוחרים - בהליך דמוקרטי ממושך שסופו נקבע באופן חד ולא דמוקרטי על ידי המנהלת - בעבודות מצטיינות המוזמנות להשתתף בארבעה ימים מרוכזים של הופעות בפריז, שבסופם קובעת ועדה ציבורית מי הם זוכי הפרסים השונים. זהו מפעל מיוחד במינו, המאפשר לזוכים, בנוסף על הפרס הכספי, לקבל עזרה ממשית בשיווק יצירתם למשך שנה, המשול לכרטיס כניסה לעולם הפסטיבלים וסיבובי ההופעות. במשך עשר שנים ניהלה את התחרות לרינה ניקלאס [Niklas], היוזמת והרוח החיה של התחרות, אשה מרשימה ויפת תואר ממוצא ספרדי, שבעיקשות ובתחושת שליחות הצליחה להקים יותר מ-30 במות למחול ברחבי העולם, מארגנטינה ועד יוון, יפן וקרואטיה, ספרד ואוסטריה. התשוקה להימצא במקום שהנך מאמין כי הוא מרכז העולם, האמונה בהיפוך הגורלי, שממנו והלאה יהיו חיך שונים, הם כוח מניע רב עוצמה, והתקווה הזו הנביטה התארגנויות של יוצרים צעירים במקומות השכוחים ביותר מבחינה תרבותית.

פסטיבלים בעולם

שלעולם אינה נפתחת, יכול היה להתרחש בכל סיפור אחר. ל"פלאשקווארטט" השוודית, הרביעיה הקאמרית המודרנית שמלווה את המופע, קיום מודע על הבמה ויש התייחסויות מרשימות ביותר בין הרקדנים לנגנים. היצירה המוסיקלית שיש בה אלמנטים של גיאוז ומוסיקה אלקטרונית בעירוב מרתק היא בחלקה אימפרוביזציה, והנגינה מוסיפה עוצמה למחול אלגנטי מאוד, שמתיר אחריו קווי מתאר ברורים, אם לא מסעירים. החלון בחדר המלון שלי פנה לגן פנימי נעים - שני עצים, פיסת דשא, ענפים שאפשר לעקוב בבדיהם אחר חילוף העונות. אחד הקירות הגובלים בגן כוסה מטפס כהה, ואליו נצמד פיגום מתכת. מוקדם בבוקר, כאשר זרחה השמש אל תוך חלוננו, נשמעו נקישות ומול עיני ניצבו שלושה פועלים באבורולים כחולים וקסדות, כל אחד בקומה אחרת. הם היו עסוקים בפירוק הפיגום. זה שעל הפיגום הגבוה זרק צינורות מתכת אל זה שמתחתיו, שזרק אל זה שעל הקרקע. לפני כל זריקה מסוכנת שכזאת מחא התופס כף - סימן שהוא מוכן. ללא מלה עפו החלקים באוויר, והפועלים השחורים, כמו בריקוד, נעים על הפיגום, מתכופפים, זורקים, מרימים וזרועות. חשבתי על הריקוד האפריקני ואסרתי על עצמי ליהנות מיפי המראה. חשבתי על כל הריקודים האחרים, על ערעור היסודות, פירוק הפיגום הנעשה על הבמה, והרשיתי לעצמי ליהנות גם מהמחול הזה.

המצאותם של הרקדנים על הבמה - הנה אנחנו כאן ב"באניולה" המיוחל, הם אומרים לתוך המיקרופון, והרקדן המוביל לא מגיע. מה עושים - ותוך כדי הציפייה ל"דבר הנכון" הם רוקדים, כביכול בהיסוס, מבודדים זה מזה, הטקסטורה של המחול כולה מפורקת. בקצה האחר של פריז ההתעסקות במהות הבמה, מהות החלל ושבירת מוסכמות נעשית בקנה מידה גדול בהרבה. הבמה החשופה של בוביני גדולה מאוד, אבל הבמה של האופרה ענקית, וכך גם ההפקות של היצירות של מץ אק [EK] ואוהד נהרין. אק מעלה יצירה בבכורה עולמית עם רקדני בלט האופרה ונהרין זוכה שעבודתו "פרפטואוס מובילה" מצטרפת לרפרטואר הקבוע של האופרה. בחזרה הכללית בערב שלפני הבכורות, השורות הראשונות מלאות צלמים עם עדשות ענקיות, מצלמות טלוויזיה ועיתונאים. מארי קאז'יווארה לימדה את המחול במשך שישה שבועות. אוהד נהרין ליטש וניסה להפיח ברקדנים המעולים של להקת האופרה את הרוח "הנהרית" בקשב, בנתינה, בסבלנות. "פרפטואוס" היא עבודה פרועה הנהדפת הלאה מן הדימוי של הוואלס השטראוסי. בתלבושות המפוארות של רקפת לוי, שחגגה הפעם על בדי פריז עם כל עושרם, בהומור שעליו הגיבו הפריזאים בצחוק רם, נהרין יוצא מן הגבולות המהודרים של הבמה, מניח לרקדן בסיום המחול לחול מתחת למסך הקטיפה הכבד, מתעתע בקריין החגיגי המודיע דבר מה מעל הבמה, וסוחף עמו את הרקדנים לקידה ארוכה ולא רשמית.

"אפרטמנט" ("דירה", וגם "מחולק") היא עבודה חדשה של מץ אק העוסקת בחיים היומיומיים כביכול, בחלקי ריהוט וביחסים בין אנשים. אבל המסגרת העצומה - גודל הבמה, התזמורת המתגלה בעומק הבמה כאשר מתרומם המסך השלישי והאחרון, שאינו אלא שכפול מצויר של המסך המקורי של האופרה, מסה של קטיפה ובדי זהב כבדים, אסופים בחבלי זהב עם תיתורות ושנצים - כל אלו מעניקים ליצירה מימד מיתי. יש מין אסלה-בידה על הבמה, שאותה חובקת רקדנית ארוכת גפיים ונהדרת, יש גם כורסה לבנה בגודל מוגזם ותנור מעלה עשן, אבל החפצים אובדים במרחבי החלל הענקי, והריקוד, להוציא סולו ודואט מרגש לפני דלת

גינסלוב [Ginslov] העלתה את "כתוב בדם", יצירה המתבססת על סיפור אמיתי של מעשה התעללות מתמשך של קבוצת צעירים באזרחים בנוסח "התפוז המכני". בצדה השמאלי של הבמה הוקרן הסיפור על דפי נייר והוקרא בליווי פס קול אלקטרוני מעורר אימה. בחציה האחר של הבמה רקדו הרקדנים. ריקודם היה מלוטש ועשוי היטב, אבל הקשר בינו לבין המסופר, להוציא רגעים קצרים שבהם אפשר היה לחשוב על "חמלה" או "מצוקה", היה רק מתוקף הסמיכות בחלל. לטקסט היה הכוח של המלה, המחול היה עשוי היטב, ללא ייחוד. הכותרת של המחול הזוכה ארוכה במיוחד - "אבא, ראיתי את הקטע הזה כבר שש פעמים ואני עדיין לא מבין למה הם מכאיבים זה לזה", והיא מרמזת על הבאות. על הבמה דמות שחורה, כמו מפוסלת, בשמלת ערב ארוכה על הדום גבוה. היא נראית זוהרת, גדולה מן החיים, ובקול מפונק, בגיטונים של כוכבת, היא דורשת מאדם שעומד מולה כל מיני דברים - שתייה, שמלה שונה. לבמה פורץ לפתע אדם עם אוזניות הנראה כאיש טכני ומתנצל לפני הקהל שהמופע עדיין לא החל בגלל קשיים שונים. בעודו מתרוצץ על הבמה, רצה מתוך הקהל אשה כבדה בשמלה פרחונית, עם כובע וארנק, ודורשת לבצע את קטע הבלט הקלאסי שלה. היא נראית ונשמעת גרוטסקית, מתפשטת לעיני הקהל ומחליפה תלבושות. היצירה כולה היא ניסיונות נואשים להעלות את "המופע הנכון", וחוסר היכולת לעשות זאת הוא לב העבודה. בין הניסיונות שלא עולים יפה יש קטע מרהיב, שבו רקדנית שחורה דקת גזרה בטוטו לבן ונעלי בלט מפזרת על כפות רגליה אבק לבן, מהסוג שרקדני בלט טובלים בו את סוליות הנעליים כדי לא להחליק. היא מציפה את הבמה בתנועת ההכנה הזו, וכאשר היא נדחפת החוצה על ידי להקה "עממית" ומטופשת לגמרי המקפצת סביב דליים ירוקים, נותרת על הבמה שכבה לבנה ובה טביעות כף רגל שחורות. בסופו של הריקוד מוזמנים אנשים מהקהל לרקוד על הבמה, וביניהם גם בחורה אפריקנית אדירת מימדים, שריקודה המבוש הופך עד מהרה להשתוללות וירטואוזית. גם עבודות אחרות בתחרות התעסקו במודעות עצמית מוגזמת והרסנית לגבי עצם